

ПРОБЛЕМИ МЕТОДОЛОГІЇ СУЧАСНИХ ПОЛІТИЧНИХ НАУК

УДК 324 (477.87)

МІСЦЕВІ ВИБОРИ В УКРАЇНІ 2010 Р.: ЗАГАЛЬНОНАЦІОНАЛЬНИЙ ТА РЕГІОНАЛЬНИЙ ВИМІР

Юрій Остапець

*Ужгородський національний університет,
факультет суспільних наук, кафедра політології та державного управління,
бул. Університетська 14, 88000, Ужгород, Україна
e-mail: ostapets@rambler.ru*

Проаналізована специфіка організації та проведення місцевих виборів 2010 р. у Закарпатській області, їхні результати. Розглянуто структурування партійно-політичних сил напередодні виборів, електоральний потенціал основних суб'єктів виборчого процесу. Охарактеризовано поствиборче структурування політичних сил.

Ключові слова: місцеві вибори, політичні партії, Закарпаття, електоральний потенціал, електорат, кандидат, депутат, виборча кампанія.

У вітчизняній політичній науці існує постійний дослідницький інтерес до вивчення виборів, що обумовлений їхньою роллю у політичних процесах, які відбуваються в сучасному українському суспільстві. Аналіз вітчизняного електорального досвіду дає змогу дійти однозначного висновку стосовно специфіки організації та проведення парламентських виборів у окремих регіонах України. Саме з цієї причини важливі дослідження регіонального електорального досвіду, тому й потребують суттєвого доповнення політичні знання про регіональні відмінності в електоральній поведінці громадян. Вивчення виборів актуалізується й наявністю соціального замовлення від зацікавлених суб'єктів виборчого процесу, котрим необхідні наукові знання про особливості поведінки виборців, способи мобілізації електорату та підвищення культури політичного вибору про механізми відносно достовірного прогнозування результатів виборчого процесу.

Ми маємо на меті виявити і проаналізувати регіональні закономірності й особливості місцевих виборів 2010 р. на Закарпатті через розв'язання головних завдань:

1. Визначити особливості місцевих виборів у загальнонаціональному контексті.
2. Охарактеризувати передвиборче розташування політичних сил у краї.
3. Оцінити електоральний потенціал основних суб'єктів виборчого процесу в області.
4. Розглянути та підсумувати результати виборів і поствиборче позиціонування політичних сил.

Місцеві вибори в Закарпатті, як і в усій Україні, проводилися 31 жовтня відповідно до нового Закону України «Про вибори депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, місцевих рад та сільських, селищних, міських голів».

Він установив змішану виборчу систему виборів до обласних, районних, міських та районних у містах рад народних депутатів. Згідно з ним 50 % депутатів обиралися за мажоритарною виборчою системою відносної більшості, а інші 50 % – за пропорційною. Депутати-мажоритарники, мери міст обов'язково висувались конференцією тієї чи іншої партії. Лише мешканці сіл могли обирати депутатів без партійного посередництва. Партійні списки і надалі залишалися закритими. Виборцю запропонована перша п'ятірка у списку. Вплинути на розташування кандидатів у списку виборець не міг. Кандидати водночас балотувались і в партійних списках, і в мажоритарних округах. Одночасно балотувались лише в сільську, міську, районну чи обласну ради. Виборчий бар'єр встановлено на рівні 3 % [8].

До Закону народні обранці внесли норму, за якою партійні блоки не мають права брати участь у виборах. Суб'єктами виборчого процесу можуть бути лише політичні партії. Враховуючи, що Верховна Рада скасовувала і грошову заставу, то у виборах буде взята участь велика кількість політичних партій. Законом про місцеві вибори був скасований також імперативний мандат.

За даними екзит-полу фірми GfK рейтинг основних політичних сил виявився таким: Партія регіонів – 36, %, ВО «Батьківщина» – 13, 1 %, ПП «Фронт змін» – 6, 8 %, КПУ – 5, 9 %, ВО «Свобода» – 5, 1 %, ПП «Сильна Україна» – 4, 3 %, Проти всіх – 7, 2 % [1].

Відповідно до результатів виборів, перемогла на місцевих виборах Партія регіонів. Більшість мандатів, згідно з підрахунками аналітиків журналу «Тиждень», вона отримала за рахунок мажоритарних округів [1].

Отже, в АРК та 11 областях України (Луганська, Харківська, Донецька, Запорізька, Дніпропетровська, Херсонська, Миколаївська, Кіровоградська, Одеська, Черкаська, Київська) одноосібно сформувалась більшість в обласних радах Партії регіонів. Ще в 7 областях (Полтавська, Сумська, Чернігівська, Вінницька, Хмельницька, Житомирська, Рівненська) більшість в обласній раді становила коаліція, очолена тією партією. У Волинській області перемогла ВО «Батьківщина», Закарпатській області – ПП «Сдиний центр», у Тернопільській, Івано-Франківській, Львівській областях – ВО «Свобода» [3]. Успіх партії – результат відсутності на правому фланзі українського політичного спектра потужних і послідовних політичних сил. Адже ті політичні партії, котрі ототожнювали себе з українською правницею (ПП «Наша Україна», УРП «Собор», НРУ, УНР та ін.) остаточно втратили довіру громадян. Амбіційність їхніх лідерів, непослідовність дій не дали змоги їм об'єднатися.

Феноменом місцевих виборів 2010 р. стала поява регіональних партій, про більшість з яких до початку кампанії не чули не лише виборці, а й інколи політичні аналітики. Це засвідчило, що в суспільстві з'явився запит на третю силу. Малі партії необхідні політикуму з декількох причин. По-перше – потрібні кандидатам, котрі схиляються радше до опозиційних сил, але відкрито не можуть цього зробити. По-друге – тим, хто готовий працювати з владою, але політична кон'юнктура не дозволяє цього робити відкрито: на їхній території провладна партія не популярна. По-третє – до послуг малих партій звернулись безпартійні мери міст, які після заборони самовисунення змушені були шукати нейтральні політичні сили, щоб балотуватися на міських голів.

Серед малих партій, які досягли успіхів на цих виборах, виокремимо:

1. Партії – сателіти Партії регіонів:

– ПП «Совість України» (лідер Х. Хачатурян). Досягнення: мер Вінниці В. Гройсман – 77, 8 %, мер Полтави О. Мамай – 61, 4 %, Вінницька міськрада – 66 %, Полтавська міськрада – 74 %;

– Партія екологічного порятунку «ЕКО + 25» (А. Маслов). Досягнення: мер Ужгорода В. Погорелов – 33 %, Ужгородська міськрада – 2 депутати;

– ПП «Єдиний центр» (В. Балоба). Досягнення: перемога на виборах у Закарпатській області;

– Партія вільних демократів (М. Бродський). Досягнення: мер Черкас С. Одарич – 25, 4 %, Черкаська облрада – 23, 3 %.

2. Партії – комерційні проекти. Практика заробляти кошти на політсилах, створених для продажу, в Україні відома давно, але особливого поширення вона набула на цих місцевих виборах. Серед них:

– ПП «Рідне місто» (О. Ковалюк). Досягнення: мер Сум – 61, 23 %, Сумська міськрада – 31, 6 % та ін. Щоб привернути до себе увагу, вона відкрито рекламувала послуги на офіційному веб-сайті: «ПП «Рідне місто» запрошує представників місцевих еліт, громадські організації, ініціативні групи до співпраці та готова надати структури для участі у виборах 31 жовтня» [9];

– ПП «Третя сила» (В. Гаврилюк). Партія мала декілька мандатів у Київській облраді й Івано-Франківській, Чернівецькій, Херсонській міських радах;

– Республіканська християнська партія (М. Покровський).

– ПП «Всеукраїнський патріотичний союз» (С. Ганжа).

3. Партії – проекти відомих особистостей:

– ПП «УДАР» (В. Кличко). Партія отримала декілька мандатів у обласних та міських радах, переважно центрального та західного регіону;

– ПП «Єдність» (О. Омельченко).

4. Регіональні партії націоналістичного спрямування:

– ВО «Свобода» (О. Тягнибок). Партія перемогла у Західному регіоні України;

– ПП «Русское єдинство» (С. Аксьонов) та ПП «Союз» (Л. Миримський). Партії мали впливовість в АРК;

– ПП «Родина» (І. Марков). Вплив обмежувався м. Одесою й Одеською областю. Це був найбільший кремлівський партійний проект в Україні;

– угорські партії: «КМКС» – Партія угорців України (М. Ковач) та Демократична партія угорців України (І. Гайдош). Їхній вплив обмежувався місцями компактного проживання угорської національної меншини в Закарпатській області.

Отже, за результатами місцевих виборів, перемогла Партія регіонів. Якщо ж взяти до уваги зміни в законодавстві про місцеві вибори (заборона брати участь у виборах партійним блокам) та поствиборчі тенденції політичного розвитку в Україні, то можна дійти висновку про формування партійної системи з домінуючою партією. Опозиційними до Партії регіонів залишались ВО «Батьківщина» (причому не всі регіональні осередки) та ПП «Фронт змін». Лідер ПП «Фронт змін» А. Яценюк, коментуючи результати виборів, заявив: що його політична сила залишається в опозиції та в жодну коаліцію в місцевих радах не вступає.

Зазначимо, що напередодні виборів Обласне управління юстиції в Закарпатській області зареєструвало 152 осередки політичних партій – потенційних суб'єктів виборчого процесу.

Коли на попередніх виборах у Закарпатті боротьба велася між уже усталеними чотирма групами впливу (БЮТ, Партія регіонів – до неї СДПУ (о), група впливу С. Ратушняка та ПП «НСНУ» – В. Балога), то на місцевих виборах 2010 р. головним протистоянням виявилася боротьба за вплив у обласній, районних та місцевих радах між Партією регіонів та ПП «Єдиний центр». Виняток становили місця компактного проживання угорців, що голосували за угорські партії.

Отже, у виборах до Закарпатської обласної та районних рад серед 31 політичної партії, внесеної до бюлетеня для таємного голосування, вирізняємо такі групи:

1. Фаворити місцевих виборів – Партія регіонів, ПП «ЄЦ», ВО «Батьківщина», ДПУУ, ПУУ.
2. Партії, котрі позиціонували себе як третя сила – ПП «ФЗ», ПП «Удар», Українська партія.
3. Партії-сателіти Партії регіонів – ПППУ, ПП «СУ».
4. Колишні лідери виборчих перегонів, напівзабуті партійні бренди – ПП «НУ», НП, ПЗУ, СПУ, ГП «Пора», КПУ, СДПУ(о).
5. Маловідомі для закарпатського електорату партійні структури – ПП «Зелені», Козацька українська партія, ПП «Народна влада», ПП «Правда» та ряд інших.

Аналізуючи результати виборів 2010 р. до обласної ради, порівнюємо їх з результатами попереднього волевиявлення закарпатців у 2006 р. До обласної ради п'ятого скликання було обрано представників від семи політичних сил: Блок «Наша Україна» – 30 депутатів (23 % голосів виборців), БЮТ – 25 депутатів (19,2 %), ПР – 15 (11,5 %), Народного блоку Литвина – 7 (5,2 %), СПУ – 4 (3,1 %). Специфікою виборів на Закарпатті стало проходження в обласну раду двох угорських партій – Партії угорців України, що отримала 3,3 % голосів виборців (5 депутатів) та Демократичної партії Угорців України – 3,1 % (4 депутати) [6, с.97].

Результати виборів до обласної ради в 2010 р. за партійними списками виявилися такими: ПП «Єдиний центр» – 24,3 %, Партія регіонів – 18,2 %, ВО «Батьківщина» – 8,6 %, ПП «Фронт змін» – 6,1 %, КМКС – ПУУ – 3,8 %, ПП «Сильна Україна» – 3,1 %, ДПУУ – 3,0 %, ПП «НУ» – 2,6 %, ПП «Удар» – 2,4 %, НП – 1,5 %, ВО «Свобода» – 1,5 %, ПП «Зелені» – 1,4 %, КПУ – 1,2 %, СПУ – 0,7 %, СДПУ (о) – 0,4 %. Разом із мажоритарниками політичні партії мали таку кількість мандатів у обласній раді: ПП «Єдиний центр» – 46 місць, Партія регіонів – 37, ВО «Батьківщина» – 8, ПП «Фронт змін» – 5, ДПУУ – 4, ПП Сильна Україна – 4, КМКС - ПУУ – 3, СПУ – 1 [2; 5; 7]. Порівняльний аналіз представництва політичних партій у обласній раді подано у таблиці 1.

Таблиця 1. Порівняльний аналіз представництва політичних партій у Закарпатській обласній раді п'ятого та шостого скликання

<u>Назва політичної сили</u>	<u>Обласна рада п'ятого скликання (2006 р., 90 депутатів)</u>	<u>Обласна рада шостого скликання (2010 р., 108 депутатів)</u>
ПП «Єдиний центр»	–	46
БЮТ	25	–

ВО «Батьківщина»	–	8
Партія регіонів	15	37
НБ Литвина	7	–
«КМКС» – ПУУ	5	3
ДПУУ	4	4
СПУ	4	1
ВБ «Наша Україна»	30	–
ПП «Наша Україна»	–	–
ПП «Фронт змін»	–	5
ПП «Сильна Україна»	–	4

Як пересвідчуємося виборчий бар'єр 3 % у всіх районах області й містах обласного підпорядкування подолали лише три партії – ПП «ЄЦ», Партія регіонів, ВО «Батьківщина», ПП «Фронт змін» не подолали виборчий бар'єр лише у Береговому.

Окрім зазначених фаворитів, виборчих перегонів, низка депутатів провели до місцевих рад за мажоритарними округами такі політичні партії: Українську народну партію, Народну партію, ПП «Удар». Колись рейтингова партія «Наша Україна» мала представників лише в Тячівській (1 депутат), Іршавській (5), Хустській (2) районних радах. Знову, як і на попередніх виборах праві партії не мали успіху на теренах краю. Передусім – ВО «Свобода», яке експерти назвали відкриттям місцевих виборів 2010 р., оскільки партія отримала перемогу в західних областях.

Отже, до обласної, районних та міських рад міст обласного підпорядкування було обрано 965 депутатів. Найбільше депутатських мандатів отримали політичні сили: ПП «ЄЦ» – 388 мандатів (40 %), Партія регіонів – 262 (26 %), ВО «Батьківщина» – 71 (7, 3 %), ПП «Фронт змін» – 49 (5 %), ДПУУ – 38 (3, 9 %), ПП «Сильна Україна» – 36 (3, 7 %), КМКС-ПУУ – 35 (3, 6 %), ПП «Наша Україна» – 21 (2, 1 %), Народна партія – 20 (2 %), ПП «Відродження» – 8 (0, 8 %), ПП «Удар» – 8 (0, 8 %), КПУ – 2 (0, 2 %), СПУ – 2 (0, 2 %). Інші політичні партії отримали по 1 мандату [2; 5; 7].

На першій сесії обласної ради шостого скликання 23 листопада її головою обрали І. Балугу (ПП «Єдиний центр»). За нього проголосували 95 з 105 депутатів присутніх на сесії. Першим заступником став представник Партії регіонів В. Закурений, а вже 30 листопада був обраний і другий заступник голови обласної ради – голова обласного осередку ВО «Батьківщина» А. Сербайло. Закарпаття в черговий раз продемонструвало Україні, що закони політичної боротьби тут не діють: на рівні держави ВО «Батьківщина» опозиціонувала Партії регіонів, а в Закарпатській області вона утворила з нею та ПП «ЄЦ» більшість у обласній раді [5].

Зауважимо, однак, що в процесі зміни політичних ситуацій змінюються й погляди виборців, зокрема серед молоді.

Список використаної літератури

1. Влада мажорів (результати місцевих виборів 2010 в Україні) // Тиждень. – 2010. – 12–18 листоп.
2. Кого вибрали, того маємо ... // Новини Закарпаття. – 2010. – 6 листоп.

3. Кому дісталась влада в радах (результати місцевих виборів 2010 в Україні) // Коментарі. – 2010. – 12 листоп.
4. Місцеві вибори в Україні – попередні результати // Тиждень. – 2010. – 5–11 листоп. – С. 10 – 11.
5. Нова обласна рада з новим головою // Новини Закарпаття. – 2010. – 27 листоп.
6. *Остапець Ю.* Закарпаття через призму політичних виборів: монографія / Ю. Остапець, М. Токар. – Ужгород: Карпати, 2009. – 408 с.
7. Результати виборів в Закарпатській області // Старий Замок. Паланок. – 2010. – 4–10 листоп.
8. *Солонтай О.* На замітку виборцям: 31 жовтня місцеву владу обиратимемо по-новому /О. Солонтай// «РІО». – 2010. – 4 верес.
9. Третьою не буде (Більшість регіональних партій, які пройшли до місцевих рад, підіграватимуть владі) // Тиждень. – 2010. – С. 18–20.

Стаття надійшла до редколегії 15.04.2014

Прийнята до друку 10.05.2014

LOCAL ELECTIONS IN UKRAINE 2010: NATIONAL AND THE REGIONAL DIMENSION

Yurii Ostapets

*Uzhgorod National University,
Faculty of Social Sciences, Department of Political Science and Public Administration,
Str. University 14, 88000 Uzhgorod, Ukraine
e-mail: ostapec@rambler.ru*

The results and flow of local elections in the Transcarpathian oblast and Ukraine have been analyzed in the article on the basis of statistic data. The positive specifics and lacks of the normative part of elections holding have been characterized, as well as their influence on the evolution of the party system of Ukraine. The conclusions have been made on the prospects of party composition in Ukraine.

Key words: Local Elections, political party, Transcarpathia, electoral potential, electorate, candidate, deputy, election campaign.

МЕСТНЫЕ ВЫБОРЫ В УКРАИНЕ 2010 Г.: ОБЩЕНАЦИОНАЛЬНОЕ И РЕГИОНАЛЬНОЕ ИЗМЕРЕНИЕ

Юрий Остапец

*Ужгородский национальный университет,
факультет общественных наук, кафедра политологии и*

*государственного управления,
ул. Университетская 14, 88000, Ужгород, Украина
e-mail : ostapec@rambler.ru*

Анализируется специфика организации и проведения местных выборов 2010 г. в Закарпатской области, их результаты. Рассматриваются структурирования партийно-политических сил накануне выборов, электоральный потенциал основных субъектов избирательного процесса. Характеризируется поствыборное структурирование политических сил.

Ключевые слова: местные выборы, политические партии, Закарпатье, электоральный потенциал, электорат, кандидат, депутат, избирательная кампания.